

กฎหมายเกี่ยวกับมรดกที่พระภิกษุสงฆ์ควรทราบ

The legacy law that monks should know.

สมุทร สงวนสิน

Samutr sanguansin

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มจร.

samuthka@ gmail.com

บทคัดย่อ

ประเทศไทยก้าวเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปี พ.ศ.2560 เป็นฉบับที่ 12 แล้ว พระภิกษุสงฆ์จำเป็นต้องศึกษากฎหมายให้ถูกต้องตามกฎหมายบัญญัติไว้ โดยเฉพาะเกี่ยวกับ ทรัพย์มรดกที่มีปัญหามากที่สุด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดไว้ในบรรพ 6 ซึ่งเกี่ยวกับ สาระสำคัญของกฎหมายมรดกนั้น สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ ของพระภิกษุสงฆ์ปัญหาเกี่ยวกับ ทรัพย์สินที่เป็นมรดก สิทธิหน้าที่ซึ่งเป็นกองมรดกนั้น จะเกิดขึ้นได้ต้องเป็นความตายของเจ้ามรดก เสียก่อน หากเจ้าของทรัพย์ยังไม่ตายก็ยังไม่เรียกว่าเป็นกองมรดก เจ้าของทรัพย์อาจจะขายให้ จำนำ จำนอง ทำนิติกรรมได้ด้วยตนเอง หรือทำพินัยกรรม เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ ทายาท ทรัพย์สินหรือสิทธิหน้าที่ของผู้ตายทุกชนิดนั้นเอง พระภิกษุนั้น จะเรียกร้องเอาทรัพย์มรดกใน ฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะได้สืบทอดจากสมณเพศมาเรียกร้องภายในกำหนดอายุความ (จะใช้สิทธิฟ้องร้องเกี่ยวกับทรัพย์มรดกก็ต้องสืบทอดจากสมณเพศมาฟ้องร้องทรัพย์มรดกภายในอายุความ 1 ปี)เป็นส่วนสำคัญที่สุดของพระภิกษุสงฆ์นั้น แต่ท่านสามารถฟ้องคดีประเภททั่วไปอื่นๆได้ เช่น เรียก ทรัพย์คืนไม่ต้องสืบทอดมาฟ้อง เหตุเพราะเป็นทรัพย์ส่วนของท่านแล้วไม่ใช่ฟ้องเรียกทรัพย์มรดก และกรณี ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุมรณภาพให้ตกเป็นสมบัติ ของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือ โดยพินัยกรรม

คำสำคัญ : ทายาท, ผู้รับมรดก, เจ้ามรดก, พินัยกรรม, ทรัพย์มรดก

Abstract

Thailand entered the national economic and social development plan in the year 2017, the 12th edition, and then the monk needed to study the law to be lawful. Especially about the most problematic legacy. Civil and Commercial Code Defined in Chapter 6, which deals with the substance of the inheritance law, the various rights, duties and liabilities. Monk's inheritance problems. The inheritance rights of the property. It must be the death of the heir. If the owner of the property is not dead, it is not called a heap. Property owners may sell mortgage pledge to do legal acts themselves. Or do baptism When a person dies The inheritance of the person goes to the heir. The property or the right of the deceased of all kinds, the monk will claim the property as a not a heir. Except for the sex of the sex in the age. (To use the lawsuit about inheritance, it must be worn from sex to legacy inheritance within the age of 1 year) is the most important part of the monk. But you can file other types of lawsuits such as retrieve property, do not have to sue. Because it is your property, then do not sue for inheritance. And the case of the monk's property acquired during the stay in the sex. When the monk died, the property of the temple is the domicile of the monk. Except for the monk, it will be sold during life or by will.

Keywords: heirs, heirs, heirs, wills, Legacy

บทนำ

ประเทศไทยก้าวเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 แล้ว พระภิกษุสงฆ์จำเป็นต้องศึกษากฎหมาย กฎ ระเบียบ คำสั่งต่างให้เกิดความเข้าใจให้ละเอียดเป็นอย่างดีเพื่อปฏิบัติให้ถูกต้องตามที่กำหนดไว้ และไม่ให้เกิดความเสียหายต่อตัวท่านเองและส่วนรวมในดินแดนแห่งศาสนาจักร โดยเฉพาะเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกที่มีปัญหามากที่สุด ดังนั้นจะได้นำความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ตามเอกสาร ตำรากฎหมายต่างๆ มาเขียนเนื้อหา ตัวอย่างในบางเรื่องเข้ามาเพื่อให้ท่านที่สนใจได้

ศึกษาและหวังว่าจะเกิดประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจตามสมควร หากมีข้อผิดพลาดประการใดผู้เขียนก็ขอ
น้อมรับข้อผิดพลาดนั้น เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้กำหนดไว้ในบรรพ 6 ซึ่งเกี่ยวกับสาระสำคัญ
กฎหมายมรดกนั้น สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ ของพระภิกษุสงฆ์ปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เป็น
มรดก โดยปกติแล้วกฎหมายที่บัญญัติออกมาใช้ในประเทศ ก็ต้องใช้บังคับทั่วทั้งประเทศ เพราะ
ประเทศไทยเป็นรัฐเดี่ยวนั่นเอง แต่กฎหมายเกี่ยวกับมรดกนี้เป็นกรณีพิเศษ ที่มีพระราชบัญญัติยกเว้น
ไม่ต้องใช้บังคับก็คือพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี จังหวัด
นราธิวาส จังหวัดยะลา และจังหวัดสตูล พ.ศ. 2489 เหตุเพราะว่าประชาชนโดยส่วนมากนั้นนับถือ
ศาสนาอิสลามนั่นเอง

วิถีชีวิตปัจจุบันแม้จะมีความสะดวกสบายมากขึ้น แต่ในด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวหรือใน
ชุมชน หรือในวัดของไทยเริ่มเสื่อมถอยลง วัดที่มีอยู่ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีการดำเนินชีวิต
ของคนไทยในชุมชนอีกด้วย การสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีหรือ Good
Governance ในการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ขาดการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม เกิด
ปัญหาด้านการทุจริตคอร์รัปชัน และยาเสพติดให้โทษ การพัฒนาได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้าน
หลักธรรมาภิบาลมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นกลไกการพัฒนาบุคคลให้เกิดธรรมาภิบาล คุณธรรมจริยธรรมมาก
ขึ้นของในสังคมปัจจุบัน แต่ผลการพัฒนาที่ผ่านมากลับพบว่า สังคมยังเต็มไปด้วยปัญหา ผู้คนในสังคม
วัตถุนิยมต่างแสวงหาสิ่งที่ตนเองต้องการ ประปรารถความต้องการส่วนตนเสียมากกว่า มีการแสวงหา
ผลประโยชน์โดยมิควรชอบ เพื่อตอบสนองการบริโภค การใช้วิธีการเอาเปรียบผู้อื่น จนไม่
คำนึงถึงส่งผลกระทบโดยส่วนรวมที่ส่งผลมาสู่สังคมในเชิงลบ ตัวอย่างหลายอย่างที่เห็นได้ชัดเจนจาก
สถานการณ์ในสังคมน่าเป็นห่วง เช่น ในกรณีผลการวิจัยและการสำรวจต่างๆ พบว่าปัญหาสำคัญที่สุด
คือความเชื่อสัจสุจริตและการทุจริตคอร์รัปชัน โดยเห็นว่าต้องส่งเสริมหลักพุทธธรรม หลักธรรมาภิ
บาล จริยธรรมในสังคมไทยโดยเร่งด่วน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นตัวอย่างที่คนในสังคมเรา ได้รับรู้ซึมซับจาก
พฤติกรรมในสังคมวันแล้ววันเล่า และแน่นอนว่าย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง จาก
การศึกษาพบว่า คนในสังคมไทยยังขาดความรู้ความสามารถที่จะเป็นภูมิคุ้มกัน ในการกลั่นกรองที่ดี
ส่งผลกระทบต่อระบบคุณค่า ความเชื่อถือและพฤติกรรม คนไทยยังขาดทักษะในด้านการคิดวิเคราะห์
อย่างเป็นระบบ ไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี ทำให้เกิดพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยม ติด
กระแสบริโภคนิยมมากขึ้น ขาดจิตสำนึกสาธารณะให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนตนมากกว่า

ส่วนรวม ทำให้คุณธรรมจริยธรรมเสื่อมถอย ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาทางสังคม นอกจากบทบาทในการ
สร้างคนแล้ว ยังต้องมีบทบาทในการจัดระเบียบสังคม ปลุกฝังคุณความดีให้เป็นภูมิคุ้มกันเด็กและ
เยาวชน ประพฤติตนโดยยึดถือหลักพุทธธรรม หลักธรรมาภิบาล เป็นกระบวนการพัฒนาคนให้อยู่ใน
สังคมอย่างมีความสุข เตรียมการให้ผู้เยาว์ได้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีเหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปใน
อนาคต ซึ่งเป็นบทบาทในแง่สังคมวิทยา เป็นการจัดการให้เกิดระเบียบทางสังคม(Social order)
เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การสร้างชุมชนในสังคมให้มีระเบียบ วินัย ซื่อสัตย์สุจริต และ
อยู่ร่วมกันภายใต้กฎ กติกาของสังคมที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน กระบวนการเรียนรู้อาจเกิดขึ้นอย่างเป็น
ทางการหรือไม่เป็นทางการ ที่ต่างผสมผสานกันอาจเกิดจากกิจกรรมต่างๆ เพื่อปลุกฝังระเบียบวินัย
เช่น การเข้าแถวซื้ออาหาร การส่งการบ้านตรงเวลา การเคารพผู้ใหญ่เมื่อเดินผ่านมา การไม่ทุจริต สิ่ง
เหล่านี้ล้วนเป็นการเรียนรู้บรรทัดฐานทางสังคม

ประเทศไทยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาจริยธรรม ธรรมาภิบาล และความรู้วิชาการควบคู่กันไป ซึ่ง
จะทำให้เด็กเมื่อโตขึ้นแล้วไม่โกง ไม่ทุจริตคอร์รัปชั่น มีระเบียบวินัย มีหลักพุทธธรรม หลักธรรมาภิ
บาล ออกไปใช้ชีวิตในสังคมโดยไม่สร้างปัญหาหรือข้อขัดแย้งต่อสังคมส่วนใหญ่ (สำนักงานเลขาธิการ
สภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) การสำรวจดังกล่าวยังพบอีกว่า จริยธรรมของคนไทยที่
ควรเร่งสร้าง 10 ประการประกอบด้วย ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร
ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสุภาพอ่อนน้อมมีสัมมาคารวะ ความกตัญญู จิตสำนึกที่ดี ความ
สามัคคี ความมีเหตุผลและการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว และนอกจากนั้นค่านิยม
ลักษณะนิสัยของคนไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมได้แก่ ขาดความอดทน เกียจ
คร้าน รักความสบาย ไม่มีระเบียบวินัย ชอบรวยทางลัด ขาดความรับผิดชอบ ไม่กล้าเผชิญปัญหาและ
ไม่รักการเรียนรู้ ดังนั้นหากการประพฤติปฏิบัติไม่ยึดหลักพุทธธรรม ไม่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนิสัย
และแก้ไขค่านิยมที่ผิดๆ เหล่านี้แล้ว แม้เราจะสร้างระบบและวางนโยบายการพัฒนาชุมชน สังคมที่
สวยหรูดีเลิศสักเพียงใดก็ตาม สังคมไทยจะมีการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ยาก ในเรื่องของหลักพุทธธรรม
จริยธรรม หลักธรรมาภิบาล จะเกิดขึ้นเติบโตและงอกงามต่อไปได้ก็ด้วยการปลุกฝัง ต้องเริ่มต้นตั้งแต่
มนุษย์ยังเป็นเด็กเล็กโดยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และสถาบันการศึกษาต่างๆ ในสังคม จะต้อง
ปลูกจิตสำนึกให้เขาได้พัฒนาการ และประพฤติดี ปฏิบัติชอบโดยให้ยึดหลักพุทธธรรม คุณธรรม
จริยธรรม หลักธรรมาภิบาล เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้สร้างจิตสำนึกที่ดีมีพัฒนาการที่ดี

เมื่อใดก็ตามที่มีปัญหาด้านหลักพุทธธรรม คุณธรรมจริยธรรม ธรรมาภิบาล เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งปัญหาเช่นนี้ นำไปสู่การกำหนดค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการโดยรัฐบาล คือ มีความรักชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้องมีระเบียบวินัยเคารพกฎหมาย ใฝ่เรียนรู้จักรการเคารพผู้ใหญ่ มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักดรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำหรือกิเลส มีความละอายเกรงกลัวต่อบาป โดยที่ฝ่ายรัฐบาลได้มีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหา เร่งพัฒนาคนไทยให้เป็นคนดีมีคุณภาพ ยึดถือหลักพุทธธรรม มีคุณธรรมจริยธรรม ธรรมาภิบาล ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคมได้อย่างมีความสุข โดยแก้ปัญหาที่การพัฒนาแบบยั่งยืน มั่นคง มั่งคั่งต่อไป

จากข้อเท็จจริงปัญหาทางสังคมดังกล่าวข้างต้น เพื่อความเจริญของวัด บุคคล ชุมชนและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การปรับปรุงประสิทธิภาพ กลไกนโยบายการพัฒนาจริยธรรม ทั้งประเด็นธรรมาภิบาล การทุจริตคอร์รัปชั่น ให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ก็พอจะประเมินได้ว่าการพัฒนาบุคคลโดยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นเหตุให้นำไปสู่นโยบายที่มุ่งเน้นพัฒนาบุคคลด้านจริยธรรม ธรรมาภิบาลตามหลักพุทธธรรมให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ มีความรู้ความสามารถ สติปัญญา สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างปรกติสุข ในการกำหนดมาตรฐานคุณธรรมจริยธรรมของผู้ ผู้บริหารที่มีอำนาจหน้าที่เป็นผู้จัดการศาสนสมบัติของวัด กรรมการในองค์กรตรวจสอบในการใช้อำนาจรัฐ องค์กรอิสระ สอบทานการปฏิบัติตามมาตรฐานคุณธรรมจริยธรรมของบุคคล และเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ โดยได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย เพราะผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการเป็นผู้จัดการศาสนสมบัติของวัด ต้องมีคุณธรรมจริยธรรมเหนือกว่าคนอื่นหรือมากกว่าคนอื่น และเป็นการทำให้ประชาชนทั่วไปทั้งหลาย เห็นว่า การดำรงตำแหน่งผู้บริหารที่มีอำนาจหน้าที่เป็น ผู้จัดการศาสนสมบัติของวัด จะต้องทำตัวให้เป็นตัวอย่าง จะทำตัวเหมือนบุคคลทั่วไปไม่ได้ ต้องยึดหลักพุทธธรรม มีคุณธรรมจริยธรรม ธรรมาภิบาล และหลักความยุติธรรมเสมอภาค ปฏิบัติหน้าที่ด้วยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และมีความซื่อสัตย์สุจริตโปร่งใสสามารถตรวจสอบข้อมูลได้จากบุคคลภายนอก

ปัญหาวิกฤตการณ์ด้านจริยธรรม ธรรมาภิบาล ที่เป็นปัญหาใหญ่ที่สุดของสังคมไทยปัจจุบัน ก็คือการขาดความมีน้ำใจ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ขาดจิตสำนึก ประพฤติผิดศีลธรรมอันดีงาม ขาดความซื่อสัตย์สุจริตและมีการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งทุกหน่วยงานก็ได้พยายามที่จะแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ตามศักยภาพองค์กรแต่ละแห่งแตกต่างกันออกไป โดยภาพรวมก็ยังไม่ตอบสนองความต้องการของสังคมเท่าที่ควรดังกล่าวมาแล้ว การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ธรรมาภิบาลของผู้บริหารนั้น การบริหารจัดการมีความสำคัญมาก สถาบันการจัดการศาสนสมบัติของวัดก็เป็นองค์กรของรัฐ ที่มีบทบาทสำคัญ ในการพัฒนารูปแบบการจัดการศาสนสมบัติที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา เพราะมีอำนาจบริหารจัดการและจัดสรรทรัพยากรในการสนับสนุนโดยตรง จึงควรร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ร่วมกันสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ธรรมาภิบาล การทุจริตคอร์รัปชัน การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ติดตามผลเพื่อป้องกันและหาแนวทางแก้ไข เป็นแบบอย่างที่ดีปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม มีค่านิยมที่ดีงามอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง บุคลากรตระหนักถึงอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบนั้นๆ ในการขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมาย การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการบริหารจัดการที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นเรื่องของจิตเจตนา นั้น นอกจากจะใช้องค์ประกอบทางการบริหารโดยทั่วไปแล้ว ยังจะต้องเกิดจากการร่วมใจและเต็มใจพัฒนาแนวทางการส่งเสริมตามหลักพุทธธรรม คุณธรรมจริยธรรมนั้นด้วย ยังมีความพยายามขององค์กรอีกหลายแห่ง ที่จะหาวิธีการหรือรูปแบบในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมบุคลากรขององค์กร ซึ่งก็มีปัจจัยอันเป็นข้อจำกัดที่แตกต่างกันออกไป จะต้องร่วมกันพิจารณาแก้ไขปัญหาคือพิจารณาระบบการบริหาร เพื่อการพัฒนาจริยธรรม ทั้งในด้านทุจริตประพฤติมิชอบ คอร์รัปชัน และมีธรรมาภิบาล ปัญหาการบริหารงานบุคคลยังไม่เหมาะสม ต้องได้รับการปรับปรุง ปัญหาระบบข้อมูลข่าวสารยังสับสนและไม่มีระบบ ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ และปัญหาเอกภาพบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีหลักธรรมาภิบาล มีความอดทนเสียสละ เป็นที่คาดหวังว่าการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พยายามจะหาวิธีการกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรม หลักธรรมาภิบาล ตามนโยบายหรือความต้องการของหน่วยบังคับบัญชาหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง แผนพัฒนาความเจริญให้ได้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เพราะว่าความสุขเป็นคุณสมบัติธรรมชาติประจำอยู่ในตนเองตลอดเวลา หากได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 กล่าวไว้ว่า เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท

เพราะฉะนั้นทรัพย์สิน สิทธิหน้าที่ซึ่งเป็นกองมรดกนั้น จะเกิดขึ้นได้ต้องเป็นความตายของเจ้ามรดกเสียก่อน หากเจ้าของทรัพย์ยังไม่ตายก็ยังไม่เรียกว่าเป็นกองมรดก เจ้าของทรัพย์อาจจะขาย ให้จำนำจำนอง ทำนิติกรรมได้ด้วยตนเอง หรือทำพินัยกรรมยกให้ใครก็ได้โดยที่ผู้รับไม่รู้ก็ยอมทำได้ ถือได้ว่าสมบูรณ์ หากตายลงแล้วเมื่อใดเรียกว่าเจ้ามรดกคือเจ้าของทรัพย์สิน ส่วนทรัพย์สิน สิทธิหน้าที่ทั้งหมดของผู้ตายเรียกว่ากองมรดก

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 กำหนดว่า ทรัพย์สินหรือสิทธิหน้าที่ของผู้ตายทุกชนิด

ความรับผิดชอบของทายาทเกี่ยวกับเรื่องหนี้สินของผู้เป็นเจ้ามรดกนั้น ทายาทซึ่งไม่ใช่ผู้จัดการมรดกไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบเกินกว่าทรัพย์มรดกที่ตกทอดแก่ตน ส่วนเกินจากนั้นไม่ต้องรับผิดชอบ

มาตรา 1603 กองมรดกย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายหรือโดยพินัยกรรม

มาตรา 1620 ถ้าผู้ใดตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้หรือทำพินัยกรรมไว้ แต่ไม่มีผลบังคับได้ ให้ปันทรัพย์มรดกทั้งหมดแก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตายนั้นตามกฎหมาย

มาตรา 1629 ทายาทโดยธรรมมี 6 ลำดับเท่านั้น และภายใต้บังคับแห่งมาตรา 1630 วรรค 2 แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลัง ดังนี้

ลำดับที่ 1. ผู้สืบสันดาน

ลำดับที่ 2. บิดามารดา

ลำดับที่ 3. พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน

ลำดับที่ 4. พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน

ลำดับที่ 5. ปู่ ย่า ตา ยาย

ลำดับที่ 6. ลุง ป้า น้า อา

ในลำดับที่ 1 ผู้สืบสันดาน หมายถึง ผู้สืบสายโลหิตโดยตรงลงมาของเจ้ามรดก เช่นบุตรหลาน เหลน ลื้อ ในกรณีที่บุตรนั้นต้องเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว และบุตรบุญธรรม บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายหากเป็นฝ่ายหญิงไม่มีปัญหาต้องวินิจฉัยเหตุเพราะครั้นเมื่อหญิงคลอดบุตรแล้วก็ไปเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของหญิงที่คลอดมานั่นเอง ส่วนบิดานั้นต่อเมื่อชายและหญิงได้สมรสกันเรียบร้อยแล้ว การสมรสหมายถึงการจดทะเบียนสมรสต่อนายทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย แม้ว่าจะจดทะเบียนสมรสหลังจากบุตรเกิดแล้วก็มิผลให้เป็นบุตรที่ชอบด้วย

กฎหมายเช่นกัน หรือในกรณีที่หญิงและชายมิได้จดทะเบียนสมรสกันถูกต้องตามกฎหมาย แต่ชายได้แสดงออกโดยพฤตินัย เช่นชายหญิงอยู่กินด้วยกันโดยมิได้จดทะเบียนสมรสกันแต่อย่างใด จึงถือได้ว่ายังมิได้เป็นสามีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อทราบว่ายินดีตั้งครรรค์แล้ว ชายก็เลี้ยงแสดงความยินดีให้เพื่อนบ้านทราบ เมื่อคลอดแล้วก็เลี้ยงฉลองวันเกิด ส่งเสียค่าอุปการะเลี้ยงดู ค่าเล่าเรียนโดยพฤตินัย ถือได้ว่ารับรองบุตร หรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อท่านทราบว่าทายาทมีใครบ้างที่ได้รับมรดกแล้ว ในกรณีทั้ง 6 ลำดับนี้มีชีวิตอยู่ทุกท่าน แล้วใครมีสิทธิดีกว่าหรือใครมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังกัน เรียกว่าการแบ่งปันทรัพย์มรดกให้แก่ทายาทตามลำดับก่อนหลัง ลำดับที่ 1 ยังมีชีวิตอยู่ทรัพย์มรดกก็ต้องตกแก่ทายาทลำดับที่ 1 ก่อน เช่นเจ้ามรดกตาย แต่เจ้ามรดกมีบุตร ทรัพย์มรดกก็ต้องตกแก่บุตร หากเจ้ามรดกไม่มีภรรยา ไม่มีบุตร ทรัพย์มรดกก็ตกแก่ลำดับที่ 2 คือบิดามารดา แต่หากบิดามารดาถึงแก่กรรมไปก่อนที่เจ้ามรดกตายนานแล้ว ทรัพย์มรดกก็ตกแก่ลำดับที่ 3 คือพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันอย่างนี้ เป็นต้น

กฎหมายกำหนดไว้ว่าทรัพย์มรดกย่อมตกแก่ทายาทตามกฎหมาย หรือทายาทตามพินัยกรรม ฉะนั้นทายาทที่มีสองประเภทคือทายาทตามกฎหมายได้แก่ทายาทโดยธรรมที่ชอบด้วยกฎหมายนั่นเอง ส่วนทายาทตามพินัยกรรม คือเจ้ามรดกได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกไว้ จะเป็นทายาทหรือไม่ใช่ทายาททั้ง 6 ลำดับหรือไม่ก็ได้ เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้วัดทั้งหมด ถือได้ว่าวัดเป็นทายาทตามพินัยกรรม หรือแม้แต่พระภิกษุเองก็มีกฎหมายกำหนดไว้มาตรา 1754 แต่พระภิกษุนั้นอาจเป็นผู้รับมรดกโดยพินัยกรรมได้

ในเบื้องต้นท่านก็ต้องรู้ลักษณะของพินัยกรรมบ้างว่ามีอะไรบ้าง มีความสำคัญเช่นไร สมบูรณ์หรือไม่ สมบูรณ์หรือไม่ มีผลบังคับได้ ใช้บังคับได้หรือไม่ นั้น จะขอกล่าวลักษณะของพินัยกรรมไว้ให้ท่านเข้าใจพอสมควรว่า การทำพินัยกรรมมีชนิดอะไรบ้าง

- 1.พินัยกรรมแบบธรรมดา
- 2.พินัยกรรมฝ่ายเมือง
- 3.พินัยกรรมเขียนเองทั้งฉบับ
- 4.พินัยกรรมด้วยวาจา
- 5.พินัยกรรมในสงคราม
- 6.พินัยกรรมในต่างประเทศ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1622 กำหนดว่า พระภิกษุ นั้น จะเรียกร้องเอา
ทรัพย์มรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะได้สึกจากสมณเพศมาเรียกร้องภายใน
กำหนดอายุความ (จะใช้สิทธิฟ้องร้องเกี่ยวกับทรัพย์มรดกก็ต้องสึกจากสมณเพศมาฟ้องร้องขอแบ่ง
มรดกภายในอายุความ 1 ปี)

หากเราพิจารณาจากกฎหมายกำหนดไว้แล้วว่า พระภิกษุสงฆ์ที่เป็นทายาทโดยธรรม จะ
เรียกร้องหรือฟ้องร้องต่อศาลให้แบ่งทรัพย์มรดกให้นั้นคงไม่ได้ เช่นในกรณีที่เจ้ามรดกซึ่งเป็นบิดาของ
พระภิกษุสงฆ์มีบุตร 4 คน บวชหนึ่งท่านเป็นภิกษุสงฆ์อยู่แล้วเจ้ามรดกตายลง ไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้
เช่นนี้บุตรทั้งสามคนประชุมแบ่งทรัพย์มรดกกันเรียบร้อยแล้วเป็นสามส่วน และส่วนอีกหนึ่งส่วนไม่ได้
แบ่งให้เพราะบวชอยู่นั้นแล้ว ท่านจะไปเรียกร้องหรือฟ้องร้องเอาไม่ได้ หากท่านเห็นว่าไม่เป็นธรรม
ทรัพย์มรดกมีเป็นจำนวนมากก็ต้องมีสิทธิได้ด้วย แต่ตามกฎหมายก็มีข้อยกเว้นไว้เช่นกันว่า เว้นแต่จะ
ได้สึกจากพระภิกษุสงฆ์มาเรียกร้องเอาภายในกำหนดอายุความ (จะใช้สิทธิฟ้องร้องเกี่ยวกับทรัพย์
มรดกก็ต้องสึกจากสมณเพศมาฟ้องร้องขอแบ่งมรดกภายในอายุความ 1 ปี) แต่ในกรณีที่แบ่งออกเป็น
4 ส่วนแล้วโดยท่านอีก 1 ส่วนได้เท่ากันทุกคน ท่านยังบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์อยู่ ทรัพย์มรดกส่วนนั้น
ให้น้องชายครอบครองแทนไว้ก่อน ต่อมาน้องชายไม่ยอมให้ท่านโดยอ้างว่าท่านไม่มีสิทธิได้เพราะเป็น
พระภิกษุ นั้น ท่านสามารถฟ้องเรียกทรัพย์คืนได้ไม่ต้องสึกมาฟ้อง เหตุเพราะเป็นทรัพย์ส่วนของท่าน
แล้วไม่ใช่ฟ้องเรียกทรัพย์มรดก

มาตรา 1608 เจ้ามรดกจะตัดทายาทโดยธรรมของตนคนใด มิให้รับมรดกก็ได้ ต้องแสดง
เจตนาชัดแจ้ง

- (1) โดยพินัยกรรม
- (2) โดยทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่

มาตรา 1612 การสละมรดกนั้น ต้องแสดงเจตนาชัดแจ้งเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงาน
เจ้าหน้าที่หรือทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

มาตรา 1620 ถ้าผู้ใดตายโดยไม่ได้อำนาจพินัยกรรมไว้หรือทำพินัยกรรมไว้ แต่ไม่มีผลบังคับได้ ให้
ปันทรัพย์มรดกทั้งหมดแก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตายนั้นตามกฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 กำหนดว่า ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาใน
ระหว่างที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุมรณภาพให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของ
พระภิกษุ นั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุ นั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยพินัยกรรม

ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาระหว่างที่บวชเป็นพระภิกษุนั้น ครั้นเมื่อมรณภาพลงแล้ว ทรัพย์สินทั้งหมดที่มีอยู่หรือได้มาระหว่างนั้น ต้องตกเป็นของวัดที่ท่านจำพรรษาอยู่ครั้งสุดท้ายคือเป็นภูมิลาเนาของท่านนั่นเอง เช่น ปัจจัยหรือทรัพย์สินที่มีผู้ใดถวายมาให้เป็นการส่วนตัว หรือได้มาโดยพินัยกรรม หรือได้มาในฐานะที่เป็นทายาท หากท่านนำไปฝากไว้กับญาติโยม หรือสถาบันการเงินอื่นๆ ก็ต้องตกเป็นของวัดนั้นเช่นกัน ยกเว้นว่าพระภิกษุขณะยังมีชีวิตอยู่นั้นได้ทำพินัยกรรมหรือยกให้ จำหน่ายจ่ายโอนให้บุคคลอื่นก่อนมรณภาพแล้ว ทรัพย์สินส่วนนั้นไม่ตกเป็นของวัดที่เป็นภูมิลาเนา แม้กระทั่งทรัพย์สินที่เป็นของภิกษุที่อยู่ในสมณเพศครั้งก่อนๆ นั้นก็ไม่ตกเป็นของวัดที่ท่านมีภูมิลาเนาอยู่ คงถือแต่ครั้งหลังสุดที่ท่านอยู่ในสมณเพศและถึงแก่กรรมภาพลงเท่านั้น

มาตรา 1624 กล่าวไว้ว่าทรัพย์สินใดเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สินนั้นหาตกเป็นของวัดไม่ และให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้นหรือบุคคลนั้นจะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้

ทรัพย์สินที่ได้มาก่อนบวชเป็นพระภิกษุนั้น กฎหมายให้ท่านสามารถจำหน่าย จ่าย โอน ได้ทุกอย่าง เช่น ขาย ให้ ทำพินัยกรรม หากทรัพย์สินเหลืออยู่แล้ว นำไปฝากญาติโยมไว้บางส่วน หากท่านมรณภาพลง ทรัพย์สินที่เหลือส่วนนี้ก็ต้องตกเป็นของทายาทโดยธรรมหรือโดยพินัยกรรม หาได้ตกเป็นของวัดที่เป็นภูมิลาเนาแต่อย่างใด ทั้งมาตรา 1623 และมาตรา 1624 ยังคงสร้างความสับสนและเข้าใจไม่ถูกต้องเป็นจำนวนมาก ต้องทำความเข้าใจให้ดีเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินมรดกหรือวัดที่ได้รับทรัพย์สินมรดก

มาตรา 1711 ผู้จัดการมรดกนั้น รวมตลอดทั้งบุคคลที่ตั้งขึ้นโดยพินัยกรรมหรือโดยคำสั่งศาล

มาตรา 1716 หน้าที่ผู้จัดการมรดกที่ศาลตั้ง ให้เริ่มนับแต่วันที่ได้ฟังหรือถือว่าได้ฟังคำสั่งศาลแล้ว

มาตรา 1719 ผู้จัดการมรดกมีสิทธิและหน้าที่ที่จะทำการอันจำเป็น เพื่อให้การเป็นไปตามคำสั่งแจ้งชัดหรือโดยปริยายแห่งพินัยกรรม และเพื่อจัดการมรดกโดยทั่วไปหรือเพื่อแบ่งปันทรัพย์สินมรดก

มาตรา 1718 บุคคลต่อไปนี้จะเป็นผู้จัดการมรดกไม่ได้

- 1 ผู้ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ
- 2 บุคคลวิกลจริตหรือบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ
- 3 บุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนล้มละลาย

มาตรา 1753 ภายใต้บังคับแห่งสิทธิของเจ้าพนักงานมรดก เมื่อบุคคลใดถึงแก่กรรม ความตายโดยไม่มีทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม หรือการตั้งมูลนิธิตามพินัยกรรม มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่แผ่นดิน

ที่กล่าวมานั้นเป็นระบบในประเทศไทยว่า การจัดการทรัพย์สินมรดกหรือการจัดการทรัพย์สินมรดกพระภิกษุสงฆ์ที่ประเพณี มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดประเภทมรดก และประเภทบุคคลที่รับมรดกพิจารณาไว้อย่างไรบ้าง ถึงแม้จะไม่ครบถ้วนทั้งหมด ก็อาจจะทำให้ประชาชนโดยทั่วไปและผู้สนใจอ่านได้รู้จักมรดกและทายาทอำนาจหน้าที่ในการจัดการมรดกมากยิ่งขึ้น แม้นักกฎหมายเองบางท่านก็ยังไม่ทราบว่าคดีหลักนิติรัฐ โดยเที่ยงธรรม ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามหลักสากลที่กฎหมายบัญญัติ

References

- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2551). *การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์*. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โพธิ์เพช.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2526). *การพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2552). *วิจัยและสถิติ : คำถามชวนตอบ*. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถวัลย์ รุยาภรณ์. *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์